

Een schim die niemand mocht zien

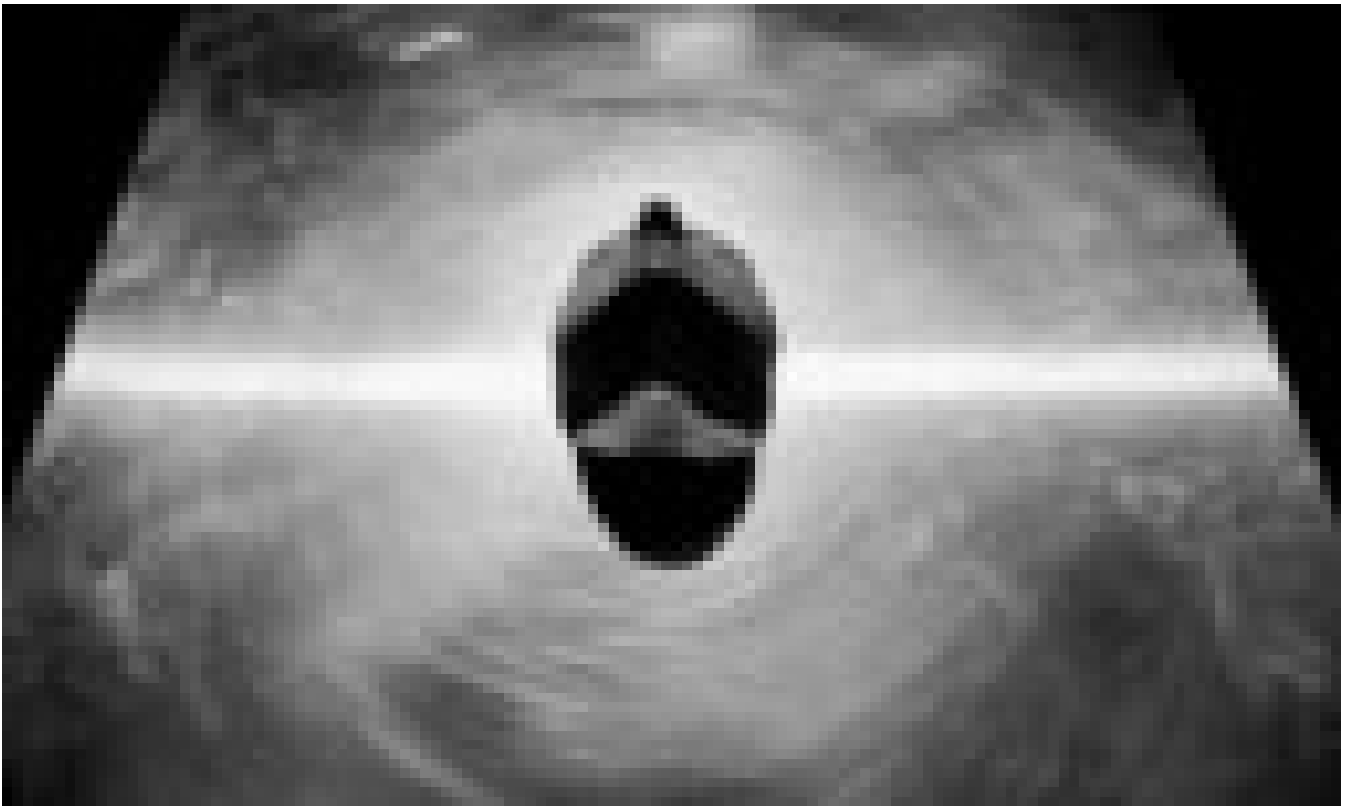

Marjoleine de Vos

Is redacteur van *NRC*.

Vrijdag 24 december 2021 om 3.25 uur

Mensen willen zelf bepalen hoe ze herinnerd worden.
Marjoleine de Vos vraagt zich af waarom, als we er toch van
uitgaan dat er niets van ons overblijft.

‘Hoeveel heb je te zeggen over wat er na je dood gebeurt?’ Vincent Tullo/nyf

Omdat ze niet wilde dat mensen zich haar zouden herinneren zoals ze nu was, scheen ze gezegd te hebben. Daarom wilde de vrouw met terminale kanker niet meer bezocht worden, ook niet door mensen die haar na hadden gestaan.

Mijn vriendin en ik spraken er een poosje over, of we die beslissing konden begrijpen. Het is altijd makkelijk om te zeggen dat je zelf heel anders zou zijn als je totaal niet in zo’n situatie verkeert en je niet hoeft te zien hoe je grauw, mager, kaal een schim bent geworden van wie je was. Maar hoe erg is het als je liefste vrienden zien dat je een schim bent geworden van wie je was? Denken ze dan voor altijd aan je als aan die schim? Denk het niet. Het was voor sommige mensen die haar goed hadden gekend wel hard, zei mijn vriendin, om nu helemaal niet te mogen komen, niet meer met haar te kunnen praten. Omdat zij haar nagedachtenis wilde regisseren.

Je bent geneigd een stervende alle rechten toe te kennen – wat die wil, moet gebeuren. Anderzijds spreken we ook weer niet voor niets over ‘over het graf heen regeren’ – hoeveel heb je te zeggen over wat er na je dood gebeurt? In zekere zin van alles natuurlijk, in een testament, maar ook daarin kan niet alles voorzien worden.

Hoe erg is het als je vrienden zien dat je een schim bent geworden van wie je was? Denken ze dan voor altijd aan je als aan die schim?

Ik las een boek dat De aanwezigheid van de doden heet, van de Franse schrijver Emmanuel Berl. Hij schrijft daarin dat vrijwel niemand meer in een voortbestaan na de dood lijkt te geloven, maar dat tegelijkertijd ook bijna niemand daaraan lijkt te twijfelen. En hij vraagt: ‘Wie heeft de moed, als hij beweert dat er niets van ons overblijft, om daar ook werkelijk naar te handelen?’

Even opende dat een wonderlijk verschiet van een vreemd soort vrijheid, waarin niets er meer toe zou doen want er blijft tóch niets van ons over – áls dat al zou betekenen dat dan niets er meer toe zou doen. Zo’n gevoel slaat eigenlijk nergens op, want we leven toch vooral in het heden. Maar wel degelijk met een schuin oog naar de toekomst. Niet per se om in die toekomst op een of andere manier herinnerd te worden, maar wel uit een vorm van zorgzaamheid, die houdt niet meteen op bij het heden.

Op de radio hoorde ik een uitvoering voor cello en strijkorkest van - Leonard Cohens ‘Hallelujah’. Heel anders dan de gebruikelijke popversies, maar ook mooi. Ik dacht aan het concert dat Cohen in Amsterdam gaf in 2008, hoe overweldigd ik was dat ik hem daar zag, de man die zo vaak de muzikale achtergrond was geweest van mijn - leven (het eerste vriendje met zijn gitaar!) en die daar nu in levenden lijve met zijn zo eigen stem, zijn nummers zong. En hoe me een gevoel van dankbaarheid doorstroomde toen, en eigenlijk nu bij de autoradio weer. Dan is je leven, hoe moeilijk misschien ook, toch wel de moeite waard, dacht ik vaag.

Maar hoeveel doet dat succes ertoe voor Leonard Cohen? Nu al helemaal niets meer. En was het hemzelf tot troost of steun toen hij leefde, de gedachte dat anderen iets aan zijn werk ontleenden?

Die vraag speelt ook steeds in het mooie boek van Michael Ignatieff, Troost. Wat houdt iemand overeind, waar ontleent hij of zij de levensmoed aan, wat is de juiste houding in het leven? Grote vragen. Al ver weg van de vrouw die een schim van zichzelf geworden was.